Rättsfallssamlingen

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT
PEDRO CRUZ VILLALÓN
föredraget den 8 september 2015 [1]

Mål C-297/14

Rüdiger Hobohm
mot
Benedikt Kampik Ltd & Co. KG,
Benedikt Aloysius Kampik
och
Mar Mediterráneo Werbe- und Vertriebsgesellschaft für Immobilien SL

(begäran om förhandsavgörande från Bundesgerichtshof (Tyskland))

”Område med frihet, säkerhet och rättvisa — Civilrättsligt samarbete — Förordning (EG) nr 44/2001 — Behörighet vid konsumenttvister — Artikel 15.1 c — Verksamhet som riktar sig till en annan medlemsstat — Begreppet kommersiell verksamhet eller yrkesverksamhet som riktar sig till konsumentens medlemsstat — Fullmaktsavtal som syftar till att uppnå det ekonomiska syftet med ett tidigare avtal som ingåtts inom ramen för den verksamhet som näringsidkaren riktar till konsumentens medlemsstat”

1. Denna begäran om förhandsavgörande från Bundesgerichtshof handlar om huruvida behörighetsregeln för konsumenter enligt förordning (EU) nr 44/2001, [2] i en situation där det efter det att ett förmedlingsavtal för förvärv av en fastighet i Spanien – en verksamhet som näringsidkaren riktade till Tyskland genom sin annonsering – hade ingåtts och fullgjorts, har ingåtts ett fullmaktsavtal för att lösa vissa problem med anknytning till det köpeavtal som ingåtts avseende nämnda fastighet.

2. I detta mål ges domstolen åter tillfälle att uttala sig om tolkningen av artiklarna 15.1 c och 16.1 i Bryssel I-förordningen, vilka redan har tolkats av domstolen vid flera tillfällen, bland annat i domarna Pammer och Hotel Alpenhof, [3] Mühlleitner, [4] Emrek [5] och Maletic [6].

3. Till skillnad från de ovannämnda målen, i vilka domstolen uttalade sig om de ovannämnda bestämmelserna med avseende på ett enda avtal, uppvisar förevarande mål det särdraget att det handlar om en situation där det finns flera avtal som rör olika tjänster och som har ingåtts vid olika tidpunkter, även om det finns ett visst samband mellan dem. I synnerhet frågar som nämnts den nationella domstolen EU-domstolen huruvida en konsument får väcka talan vid domstolen i den ort

1 — Originalspråk: spanska.

2 — Rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EGT 2001, L 12, s. 1). Den 10 januari 2015 ersattes denna förordning av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1215/2012 av den 12 december 2012 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EUT 2012, L 351, s. 1).

3 — C-585/08 och C-144/09, EU:C:2010:740.

4 — C-190/11, EU:C:2012:542.

5 — C-218/12, EU:C:2013:666.

6 — C-478/12, EU:C:2013:735.

där han eller hon har hemvist, mot en näringsidkare med avseende på ett avtal som enligt den hänskjutande domstolen inte direkt faller inom ramen för en sådan verksamhet som avtalsparten riktar till den medlemsstat där konsumenten har hemvist, men där avtalet tjänar till att förverkliga det ekonomiska syftet med ett annat, mellan parterna tidigare ingånget avtal som faller inom ramen för nämnda verksamhet.

4. Tvisten i förevarande mål handlar således närmare bestämt om huruvida rekvisiten i artikel 15.1 c i Bryssel I-förordningen kan anses uppfyllda genom sambandet mellan två på varandra följande avtal som har ingåtts med en konsument, vilka har ett nära samband med varandra men där endast det första har ingåtts direkt inom ramen för den verksamhet som näringsidkaren genom annonsering riktar till den medlemsstat där konsumenten har hemvist.

I – **Tillämpliga bestämmelser**

5. I Bryssel I-förordningen föreskrivs följande i skälen 11–13 och 15:

”(11) Behörighetsbestämmelserna måste uppfylla kravet på förutsebarhet och bygga på den allmänna principen om svarandens hemvist, och det måste alltid kunna gå att bestämma vilken domstol som är behörig utifrån denna princip, utom i vissa bestämda fall när tvistens art eller hänsynen till partsautonomin gör det berättigat att använda någon annan anknytning. I fråga om juridiska personer bör hemvisten definieras autonomt så att de gemensamma reglerna blir klara och behörighetskonflikter kan undvikas.

(12) Principen om att domstolen där svaranden har hemvist är behörig bör kompletteras med alternativa behörighetsregler i de fall där det finns en nära koppling mellan domstolen och tvisteföremålet eller då detta krävs för att underlätta rättskipningen.

(13) Vid försäkrings-, konsument- och anställningsavtal bör den svagare parten skyddas genom behörighetsbestämmelser som är förmånligare för dennes intressen än de allmänna bestämmelserna.

…

(15) För att rättskipningen skall fungera väl, måste man minimera möjligheten för samtidiga förfaranden och se till att oförenliga domar inte meddelas i två medlemsstater. Det måste finnas klara och effektiva regler för att avgöra frågor om litispendens och mål som har samband med varandra och för att undanröja problem som härrör från nationella skillnader när det gäller att fastställa vid vilken tidpunkt talan väckts. Den tidpunkten bör ges en autonom definition i denna förordning.”

6. Reglerna om domstols behörighet återfinns i kapitel II i Bryssel I-förordningen. I artikel 2 i förordningen, vilken ingår i avsnitt 1, som har rubriken ”allmänna bestämmelser”, i kapitel II, föreskrivs i punkt 1 att om inte annat föreskrivs i denna förordning, ”skall talan mot den som har hemvist i en medlemsstat väckas vid domstol i den medlemsstaten, oberoende av i vilken stat han har medborgarskap”.

7. I artikel 3.1 i Bryssel I-förordningen, vilken ingår i samma avsnitt, föreskrivs följande: ”Talan mot den som har hemvist i en medlemsstat får väckas vid domstol i en annan medlemsstat endast med stöd av bestämmelserna i avsnitten 2–7 i detta kapitel.”

8. Avsnitt 4 i kapitel II i Bryssel I-förordningen, vilket innefattar artiklarna 15–17, handlar om behörighet vid konsumenttvister. Artikel 15.1 i Bryssel I-förordningen har följande lydelse:

”Om talan avser avtal som har ingåtts av en person, konsumenten, för ändamål som kan anses ligga utanför hans affärsverksamhet eller yrkesverksamhet, gäller i fråga om behörigheten, om inte annat följer av föreskrifterna i artikel 4 och artikel 5.5, bestämmelserna i detta avsnitt

...

c) i övriga fall, om avtalet har ingåtts med en person som bedriver kommersiell verksamhet eller yrkesverksamhet i den medlemsstat där konsumenten har hemvist eller, på något sätt, riktar sådan verksamhet till den medlemsstaten eller flera stater, däribland den medlemsstaten, och avtalet faller inom ramen för sådan verksamhet.”

9. I artikel 16.1 i Bryssel I-förordningen föreskrivs att ”[k]onsumenten får väcka talan mot den andra avtalsparten antingen vid domstolarna i den medlemsstat där denne har hemvist eller vid domstolen i den ort där konsumenten har hemvist”.

II – **Bakgrund och förfarandet vid den nationella domstolen**

10. Den aktuella tolkningsfrågan har hänskjutits inom ramen för en tvist mellan Rüdiger Hobohm, kärande i första instans och klagande vid Bundesgerichtshof, och Benedikt Kampik LTD & Co. KG, Benedikt Aloysius Kampik och Mar Mediterráneo Werbe- und Vertriebsgesellschaft für Immobilien S.L. (nedan kallat bolaget Mar Mediterráneo), svarande i första instans och motparter vid Bundesgerichtshof.

11. År 2005 förmedlade Benedikt Kampik för Kampik Immobilien KG:s räkning ett optionsavtal till Rüdiger Hobohm som avsåg förvärv av en lägenhet i en semesteranläggning som skulle uppföras av en tysk byggfirma i den spanska kommunen Denia. Anläggningen salufördes bland annat i Tyskland genom en tyskspråkig broschyr. Av beslutet att begära förhandsavgörande framgår att motparterna dessutom gör reklam på internet och därvid erbjuder förmedling av fastighetsaffärer i Spanien.[7]

12. År 2006 ingick byggfirman och klaganden och hans hustru det köpeavtal till vilket det hänvisades i optionsavtalet. Efter det att köparna hade erlagt de två första delbetalningarna av köpeskillingen på sammanlagt 62 490 euro år 2008, hamnade säljaren i ekonomiska svårigheter, vilket innebar att det förelåg risk för att anläggningen inte skulle kunna färdigställas.

13. Benedikt Kampik erbjöd då klaganden att se till att lägenheten blev inflyttningsklar. Klaganden och hans hustru reste till Spanien och utfärdade genom notarius publicus en fullmakt för Benedikt Kampik om tillvaratagande av deras intressen med avseende på det köpeavtal som ingåtts år 2006. Klaganden överlät en innehavarcheck på 27 647 euro till Benedikt Kampik, vilket utgjorde en del av den tredje delbetalningen av köpeskillingen, och Benedikt Kampik löste in checken på bolaget Mar Mediterráneos konto. Slutligen överförde Rüdiger Hobohm år 2009 ytterligare 1 448,72 euro till Benedikt Kampik, som enligt dennes uppgifter behövdes för att lösa in ett hypotek som hade registrerats på klaganden. I själva verket löstes detta hypotek aldrig in.

7 — Bundesgerichtshof har inte ifrågasatt appellationsdomstolens slutsats att den förmedlingsverksamhet som motparterna, vilka har hemvist i Spanien, utövade även var riktad till Tyskland, och Bundesgerichtshof har pekat på vissa förhållanden, såsom att motparterna erbjöd sina tjänster på internet på tyska, angav en e-postadress med toppdomänen ”de” som kontaktmöjlighet, angav ett telefonnummer i Berlin som deras ”BackOffice” och använde sig av tyskspråkiga broschyrer.

14. I samband med byggfirmans konkurs blev parterna oense och klaganden och hans hustru återkallade Benedikt Kampiks fullmakt. Klaganden har yrkat att motparterna ska betala tillbaka de medel som överlämnats. Den allmänna domstol (Landgericht) inom vars domkrets klaganden har sin hemvist och där klaganden hade väckt talan avvisade emellertid denna talan, eftersom den fann att det inte förelåg någon lokal behörighet. Rüdiger Hobohm överklagade detta beslut utan framgång. Han överklagade därefter till den hänskjutande domstolen.

III – **Tolkningsfrågan och förfarandet vid EU-domstolen**

15. Bundesgerichtshof har hänskjutit följande fråga till EU-domstolen:

”Kan en konsument enligt artikel 15.1 c andra delen i rådets förordning nr 44/2001 ..., jämförd med artikel 16.1 andra delen i samma förordning, vid domstolen i den ort där han eller hon har hemvist väcka talan mot sin avtalspart, som bedriver kommersiell verksamhet eller yrkesverksamhet i en annan medlemsstat i Europeiska unionen, om det avtal som ligger till grund för talan visserligen inte direkt faller inom ramen för en sådan verksamhet som riktas till den medlemsstat där konsumenten har hemvist, men avtalet emellertid tjänar till att förverkliga det ekonomiska syftet med ett annat, mellan parterna tidigare ingånget och redan avvecklat, avtal som omfattas av ovannämnda bestämmelser?”

16. Den italienska, den portugisiska och den schweiziska regeringen samt Europeiska kommissionen har inkommit med skriftliga yttranden till domstolen.

IV – **Tolkningsfrågan**

A – *Yttranden till EU-domstolen*

17. Samtliga som har inkommit med skriftliga yttranden, med undantag av den italienska regeringen, anser att artikel 15.1 c i Bryssel I-förordningen är tillämplig i förevarande fall.

18. Den portugisiska regeringen har gjort gällande att även om det första avtalet från år 2005 upphörde när köpeavtalet ingicks, vilket innebär att det fullmaktsavtal som ingicks år 2008 inte direkt kan hänföras till den verksamhet som motparterna saluförde på internet, finns det ett direkt samband mellan de båda avtalen. Utan det första förmedlingsavtalet skulle fullmaktsavtalet, vilket just syftade till att lösa de problem som uppkommit efter köpet, inte ha funnits. Följaktligen ska klaganden även omfattas av skyddet när det gäller fullmaktsavtalet, eftersom det hade ett nära samband med det första avtalet som ingicks med motparterna. Den portugisiska regeringen har med hänvisning till domstolens dom Emrek,[8] gjort gällande att införandet av nya villkor som inte återfinns i artikel 15.1 c i förordningen – som ett orsakssamband mellan det medel som använts för att rikta den kommersiella verksamheten eller yrkesverksamheten till den medlemsstat där konsumenten har hemvist och ingåendet av avtalet – skulle strida mot syftet med denna bestämmelse. Att den verksamhet som motparterna riktade till Tyskland var skälet till att fullmaktsavtalet ingicks, bör emellertid betraktas som en omständighet som talar för att artikel 15.1 c andra delen i förordning nr 44/2001 är tillämplig. Den portugisiska regeringen har således föreslagit att tolkningsfrågan ska besvaras jakande.

19. Europeiska kommissionen har erinrat om att artikel 15.1 c i Bryssel I-förordningen utgör ett undantag från huvudregeln att domstolarna i den medlemsstat i vilken svaranden har hemvist är behöriga och att den därför ska tolkas restriktivt. Kommissionen har även påpekat att de begrepp som återfinns i denna bestämmelse måste ges en självständig tolkning, i synnerhet med beaktande av dess system och syften. I likhet med den portugisiska regeringen har kommissionen gjort gällande att

8 — C-218/12, EU:C:2013:666.

motpartens förmedlingsverksamhet, som riktat sig till Tyskland, utgör orsaken till det köpeavtal och det fullmaktsavtal som senare ingicks. Det finns således ett nära materiellt samband mellan motpartens förmedlingsverksamhet och det ingångna fullmaktsavtalet. Följaktligen kan det första förmedlingsavtalet och fullmaktsavtalet inte åtskiljas, vilket innebär att behörighetsregeln, enligt vilken konsumenten får väcka talan i den ort där han eller hon har hemvist, är tillämplig inte bara på det förstnämnda utan även på det sistnämnda avtalet. Vidare menar kommissionen att denna tolkning skulle vara i enlighet med domstolens dom i målet Maletic. [9] Vad beträffar kravet på att det ska kunna förutses att domstolen på den orten där konsumenten har hemvist är behörig, har kommissionen avslutningsvis påpekat att motparten rimligen kunde förutse att samma bestämmelser som var tillämpliga på det förmedlingsavtal han ingått även skulle vara tillämpliga på fullmaktsavtalet, eftersom dessa båda avtal inte kunde åtskiljas.

20. Den schweiziska regeringen har anfört att, avtalet ska anses avse en tjänst som erbjuds inom ramen för den aktuella kommersiella verksamheten eller yrkesverksamheten, i den mening som avses i artikel 15.1 c i Bryssel I-förordningen, även om leverantörens marknadsföringsverksamhet som visar att hans verksamhet är riktad till den stat där konsumenten har hemvist inte rör just denna verksamhet. De tjänster som visserligen inte ingår i de tjänster som näringsidkaren normalt erbjuder, men som uppvisar ett tillräckligt nära materiellt samband med hans normala verksamhet och tillhandahålls inom ramen för samma strukturer inom företaget, ska således innefattas. Dessutom bör ett och samma regelverk tillämpas på alla tjänster som kan knytas till en viss affärsverksamhet, såväl av praktiska som av principiella skäl. I synnerhet har den schweiziska regeringen anfört att vad beträffar tjänster som leverantören inte tillhandahåller officiellt, är kraven på skydd för konsumenterna lägre, eftersom sådana tjänster i allmänhet inte tillhandahålls åt ett obestämt antal personer, utan individuellt åt en viss kund. I det fallet är den som tillhandahåller tjänsten medveten om att denne ingår avtal med en medborgare som är bosatt i en annan medlemsstat.

21. Till skillnad från de övriga parter som har yttrat sig i målet, har den italienska regeringen betonat att artikel 15.1 c ska tolkas restriktivt, eftersom den utgör ett undantag från huvudregeln. Sambandet mellan lägenhetsköpet och det efterföljande fullmaktsavtalet motiverar enligt den italienska regeringen inte att denna bestämmelse i förening med artikel 16.1 tillämpas på nämnda avtal. Även om den italienska regeringen medger att den ovannämnda särskilda behörighetsregeln skulle kunna utsträckas till att omfatta fall där det kompletterande avtalet har ett samband med huvudavtalet, eftersom det finns ett nödvändigt rättsligt orsakssamband, är enligt nämnda regering så inte fallet i en situation med ett rent ekonomiskt och praktiskt samband som i förevarande fall. I annat fall skulle en extensiv tolkning kunna ge upphov till ett konstlat skapande av de faktiska omständigheterna som endast syftar till att ändra de normala reglerna om internationell domstolsbehörighet.

B – *Bedömning*

1. Inledande synpunkter och omformulering av tolkningsfrågan

22. Såsom framgått önskar Bundesgerichtshof få klarlagt om den särskilda behörighetsregeln för konsumenter i artikel 16.1 i Bryssel I-förordningen kan tillämpas på ett avtal som har ingåtts mellan en konsument och en näringsidkare och som inte direkt faller inom ramen för den verksamhet som näringsidkaren riktar till den medlemsstat där konsumenten har hemvist i den mening som avses i artikel 15.1 c i förordningen, men som har ett nära samband med ett tidigare ingånget avtal mellan samma parter som uppenbart uppfyller rekvisiten i den sistnämnda bestämmelsen.

23. Av de skäl som jag nu ska redovisa, anser jag att tolkningsfrågan måste omformuleras för att EU-domstolen ska kunna ge den hänskjutande domstolen ett användbart svar.

9 — C-478/12, EU:C:2013:735.

24. Dessförinnan anser jag att det är lämpligt att göra några allmänna påpekanden.

25. Den nödvändiga utgångspunkten för att behandla problematiken i förevarande mål följer av ordalydelsen av artikel 15.1 i Bryssel I-förordningen. Domstolen har tidigare tolkat denna bestämmelse och upprepade gånger slagit fast att den är tillämplig om tre kumulativa rekvisit är uppfyllda. [10]

26. För det första ska det vara fråga om en avtalspart som är konsument och som handlar utanför sin affärs- eller yrkesverksamhet. [11] I förevarande fall är det otvistigt att motparterna i det nationella målet handlade inom ramen för sin kommersiella verksamhet eller yrkesverksamhet och att klaganden Rüdiger Hobohm handlade i egenskap av privatperson.

27. För det andra ska det rent faktiskt ha ingåtts ett avtal mellan konsumenten och näringsidkaren. [12] Vad beträffar detta framgår det tydligt av beslutet att begära förhandsavgörande att makarna Hobohm och Benedikt Kampik år 2008 ingick det omtvistade fullmaktsavtalet. Vad gäller de övriga motparterna i det nationella målet ska det påpekas att Bundesgerichtshof uttryckligen har betonat att frågan huruvida klagandens påståenden är relevanta som grund för att det föreligger avtalsmässiga rättigheter gentemot samtliga motparter, är irrelevant i den instans där det nationella målet nu befinner sig, eftersom appellationsdomstolen inte prövade grunderna för klagandens påståenden. Därför anser Bundesgerichtshof att den hänskjutna frågan är lika relevant med avseende på samtliga motparter, eftersom det är möjligt att det finns avtalsenliga rättigheter mellan alla dessa. Mot bakgrund av dessa överväganden, anser jag att det i förevarande mål inte ankommer på domstolen att uttala sig om huruvida det finns avtalsförbindelser mellan klaganden och de tre motparterna.

28. För det tredje ska avtalet falla in under en av de kategorier som anges i artikel 15.1, [13] av vilka den som är relevant i det nationella målet är punkt c, [14] vilken tidigare har tolkats av domstolen.

29. Det följer av fast rättspraxis att två villkor ska vara uppfyllda för att denna bestämmelse ska vara tillämplig. För det första är det nödvändigt att näringsidkaren bedriver sin verksamhet i den medlemsstat där konsumenten har hemvist eller att näringsidkaren, på något sätt, riktar sådan verksamhet till hemvistmedlemsstaten eller flera stater, däribland den medlemsstaten. För det andra är det nödvändigt att avtalet faller inom ramen för sådan verksamhet. [15]

30. Den hänskjutande domstolen anser att fullmaktsavtalet i sig inte uppfyller rekvisiten i artikel 15.1 c andra delen i Bryssel I-förordningen. Det beror framför allt på att den verksamhet som fullmaktsavtalet avsåg inte kunde anses ingå i den verksamhet avseende förmedling av avtal om fastighetsköp som riktade sig till Tyskland. Den hänskjutande domstolen anser emellertid att det finns ett samband mellan förmedlingsavtalet och fullmaktsavtalet som är tillräckligt nära för att rekvisiten i den ovannämnda bestämmelsen ska anses uppfyllda, på grundval av en teleologisk tolkning och med betoning av det orsakssamband som finns mellan den verksamhet som motparterna riktade till Tyskland, vilken gav upphov till det första förmedlingsavtalet, och fullmaktsavtalet. Således anser Bundesgerichtshof att båda avtalen tjänar samma syfte – köp av lägenheten och faktiskt nyttjande av den – vilket innebär att båda rättsförhållandena bör beaktas tillsammans.

10 — Dom Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165), punkt 30, och dom Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37), punkt 23.

11 — Beträffande konsumentbegreppet inom ramen för Brysselkonventionen och Bryssel I-förordningen, se exempelvis dom Shearson Lehman Hutton (C-89/91, EU:C:1993:15), dom Gabriel (C-96/00, EU:C:2002:436), dom Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32) och dom Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165).

12 — Dom Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165), punkt 30. Beträffande rekvisitet att det ska ha ingåtts ett avtal mellan en konsument och en näringsidkare, se den nyligen meddelade domen Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37), punkt 29 och följande punkter.

13 — Dom Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165), punkt 30.

14 — Således är kategorierna i punkt a (om avtalet gäller köp av varor där betalningen skall erläggas i särskilda poster) och punkt b (om avtalet gäller lån som skall återbetalas i särskilda poster eller någon annan form av kredit om lånet eller krediten var avsedd att finansiera köp av varor) i artikel 15.1 i Bryssel I-förordningen inte relevanta i förevarande mål.

15 — Dom Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542), punkt 36.

31. Den hänskjutande domstolen har i synnerhet betonat att orsakssambandet enligt domen Emrek [16] utgör tecken på en ”riktad verksamhet”, även om det inte är något nödvändigt villkor. Bundesgerichtshof har emellertid uttryckt tvivel om huruvida en sådan tolkning kan göras, eftersom artikel 15.1 c i Bryssel I-förordningen enligt fast rättspraxis ska tolkas restriktivt.

32. Det ska här betonas att tolkningsfrågan, så som den har formulerats av Bundesgerichtshof, handlar om möjligheten att tillämpa artikel 15.1 c i Bryssel I-förordningen, samtidigt som uppfyllelsen av de två angivna villkoren ”frikopplas”. Den hänskjutande domstolen har frågat om artikel 15.1 c i Bryssel I-förordningen, i en situation där det finns en verksamhet som näringsidkaren riktar till konsumentens medlemsstat, kan tillämpas på ett avtal som inte har ingåtts inom ramen för denna verksamhet, utan inom ramen för en verksamhet som samma näringsidkare bedriver men som inte riktas sig till konsumentens medlemsstat, och detta på grund av det materiella samband som finns med ett avtal som tidigare har ingåtts.

33. Det ska här påpekas att det inbördes sambandet mellan de två villkoren i artikel 15.1 c i Bryssel I-förordningen är uttryckligt och kräver att avtalet faller inom ramen för den verksamhet som näringsidkaren riktar till konsumentens medlemsstat. En tolkningsfråga som formuleras på det sättet av den hänskjutande domstolen måste således besvaras nekande.

34. För att kunna erbjuda ett användbart svar anser jag emellertid att det är lämpligt att omformulera tolkningsfrågan, eftersom det är just tolkningen av begreppet ”riktad verksamhet” som utgör föremålet såväl för beslutet att begära förhandsavgörande som för de skriftliga yttranden som har inkommit till domstolen.

35. Därför anser jag att tolkningsfrågan kan formuleras på följande sätt: ”Kan artikel 15.1 c andra delen, jämförd med artikel 16.1 andra delen i Bryssel I-förordningen, tolkas så att denna bestämmelse kan tillämpas i samband med ett avtal som syftar till att förverkliga det ekonomiska syftet med ett annat, mellan parterna tidigare ingånget och redan avvecklat, avtal som faller inom ramen för den kommersiella verksamhet eller yrkesverksamhet som näringsidkaren riktar till den medlemsstat där konsumenten har hemvist?”

2. Begreppet ”riktad verksamhet” och tecknet på ett ”orsakssamband”

36. För det första ska det beträffande tolkningen av begreppet ”riktad verksamhet”, vilket inte definieras i Bryssel I-förordningen, erinras om att det följer av fast praxis vid domstolen att begreppen i Bryssel I-förordningen ska tolkas självständigt, med beaktande av förordningens system och syften. [17] Som framgår av skäl 13 i denna förordning, i synnerhet jämfört med artikel 15.1 c, syftar förordningen bland annat till att skydda konsumenten, som är den part som får anses svagare och mindre erfaren i rättsliga angelägenheter, [18] och att ”minimera möjligheten för samtidiga förfaranden och se till att oförenliga domar inte meddelas i två medlemsstater”. [19]

37. Det följer också av fast praxis vid domstolen att även om det inte råder något tvivel om att artiklarna 15.1 c och 16 i Bryssel I-förordningen syftar till att skydda konsumenterna, betyder inte det att detta skydd är absolut. [20] Bundesgerichtshof har också understrukit att den omständigheten att artikel 15.1 c utgör ett undantag i systemet i Bryssel I-förordningen, innebär att syftet att skydda konsumenterna inte kan ges en vid tolkning. Artikel 15.1 i förordningen ”utgör ett undantag både från

16 — C-218/12, EU:C:2013:666.

17 — Se, exempelvis, dom Pammer och Hotel Alpenhof (C-585/08 och C-144/09, EU:C:2010:740), punkt 55, dom Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542), punkt 28 och dom Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165, punkt 25).

18 — Se, bland annat, dom Ilsinger (C-180/06, EU:C:2009:303), punkt 41, dom Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542), punkt 29, och dom Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165), punkt 33.

19 — Se skäl 15 i Bryssel I-förordningen och dom Maletic (C-478/12, EU:C:2013:735), punkt 30.

20 — Dom Pammer och Hotel Alpenhof (C-585/08 och C-144/09, EU:C:2010:740), punkt 70.

den allmänna behörighetsregeln i artikel 2.1 i förordning nr 44/2001, enligt vilken domstolarna i den medlemsstat där svaranden har hemvist är behöriga, och från den särskilda behörighetsregeln i artikel 5.1 i förordningen, för mål där talan avser avtal, enligt vilken domstolen i uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser är behörig”.[21] Följaktligen ska artikel 15.1 c i Bryssel I-förordningen tolkas restriktivt.[22]

38. Mot bakgrund av dessa överväganden är det uppenbart att om en tillämpning av behörighetsregeln för konsumenter i artikel 16.1 i Bryssel I-förordningen skulle godtas, under alla förhållanden och på den enda grunden att ett avtal, som inte i sig uppfyller rekvisiten i artikel 15.1 c i förordningen, men som har ett materiellt samband med ett tidigare avtal mellan samma parter, skulle det innebära en vid tolkning av denna bestämmelse, vilken måste förkastas mot bakgrund av att den särskilda behörighetsregeln för konsumenter utgör ett undantag i det allmänna systemet i Bryssel I-förordningen.[23]

39. Av de skäl som jag nu ska redovisa anser jag emellertid att förekomsten av ett materiellt orsakssamband kan utgöra en av de omständigheter som kan göra det möjligt för den nationella domstolen att avgöra om det rör sig om en ”verksamhet som riktar sig” till konsumentens medlemsstat i den mening som avses i artikel 15.1 c i Bryssel I-förordningen.

40. I detta sammanhang ska det erinras om att domstolen i domen Emrek slog fast att förekomsten av ett orsakssamband inte är ett rekvisit som ska läggas till rekvisiten i artikel 15.1 c i Bryssel I-förordningen,[24] men att det kan utgöra ett tecken på en ”riktad verksamhet”, på samma sätt som den kontakt som tas på distans leder till att konsumenten blir avtalsrättsligt bunden på distans.[25]

41. Denna citerade rättspraxis bygger emellertid på de särskilda omständigheter som förelåg i målet Emrek, i vilket orsakssambandet uppstått i ett helt annat sammanhang. I synnerhet prövades i det målet orsakssambandets funktion som nödvändigt villkor för tillämpningen av artikel 15.1 c i Bryssel I-förordningen, där en avsaknad av ett sådant samband skulle kunna utgöra ett möjligt hinder för att en verksamhet ska anses ”riktad” till konsumentens medlemsstat. Det var i det sammanhanget som domstolen slog fast att även om orsakssambandet inte kan utgöra ett oskrivet rekvisit för att slå fast att en viss verksamhet riktar sig till en viss medlemsstat, kan det utgöra en omständighet som kan beaktas.

42. I det aktuella målet handlar det däremot om en situation där orsakssambandet inte åberopas som ett möjligt hinder för tillämpningen av artikel 15.1 c, utan som den enda omständigheten som kan ligga till grund för dess tillämpning. Under de omständigheter som är för handen i det nationella målet råder det ingen tvekan om att motpartens affärs- eller yrkesverksamhet som genom sin annonsering riktas till konsumentens hemviststat, och det avtal som ingicks till följd av detta, är omständigheter som har en koppling med fullmaktsavtalet från år 2008 på grund av ett näst intill mekaniskt orsakssamband.

21 — Dom Pammer och Hotel Alpenhof (C-585/08 och C-144/09, EU:C:2010:740), punkt 53, dom Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542), punkt 26, och dom Česká spořitelna, (C-419/11, EU:C:2013:165), punkt 26.

22 — Ibidem. Se även med avseende på Brysselkonventionen bland annat dom Shearson Lehman Hutton (C-89/91, EU:C:1993:15), punkt 16, dom Benincasa (C-269/95, EU:C:1997:337), punkt 13, och dom Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32), punkt 32.

23 — Inte heller vad gäller kravet att det rent faktiskt ska ha ingåtts ett avtal mellan konsumenten och näringsidkaren har domstolen godtagit en vid tolkning. Domstolen slog fast att detta villkor ”inte kan tolkas på så sätt att detta krav också är uppfyllt när det är fråga om en kedja av avtal enligt vilka vissa av näringsidkarens rättigheter och skyldigheter överförs till konsumenten”, dom Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37), punkt 30.

24 — C-218/12, EU:C:2013:666, punkt 21.

25 — Ibidem, punkt 29. Som jag påpekade i mitt förslag till avgörande i målet Emrek ”... [är] förekomsten av en förberedande verksamhet och ett eventuellt styrkt orsakssamband, visserligen inte ... ett underförstått rekvisit som ska läggas till de uttryckliga rekvisit som anges i artikel 15.1 c i förordning nr 44/2001, men ... det ... underlättar [avsevärt] den nationella domstolens arbete då den ska pröva huruvida en ekonomisk verksamhet är riktad till en viss medlemsstat”. Förslag till avgörande i målet Emrek (C-218/12, EU:C:2013:494), punkt 31.

43. Den hänskjutande domstolen har med rätta påpekat att det här inte handlar om att bedöma om det föreligger ett orsakssamband med det förtroende som uppstod mellan parterna i det nationella målet inom ramen för deras första avtalsförhållande. Som den italienska regeringen har påpekat föreligger det inte något juridiskt nödvändigt orsakssamband mellan huvudavtalet och det kompletterande avtalet. Det orsakssamband som här anses utgöra ett tecken på ”riktad verksamhet” kräver att det finns ett nära materiellt ömsesidigt samband mellan rättsförhållanden som, i förevarande fall, bygger på att fullmaktsavtalet just tjänar till att förverkliga det ekonomiska syftet med det första avtalet mellan parterna.

44. Även om det slås fast att ett orsakssamband av det slaget kan anses utgöra ett av de tecken som gör det möjligt att slå fast vart motparten riktade sin verksamhet, utgör detta inte den enda omständighet som gör det möjligt att slå fast att rekvisiten i artikel 15.1 c i Bryssel I-förordningen är uppfyllda. Det gäller inte minst när orsakssambandet är indirekt, vilket är fallet i det nationella målet. Ingåendet av fullmaktsavtalet bygger inte omedelbart på den verksamhet som motparten genom sin annonsering riktar till den medlemsstat där konsumenten har hemvist, utan på de händelser som har följt på de problem som bygger på genomförandet av ett köpeavtal med en tredje part.

45. Det ankommer således på den nationella domstolen att bedöma huruvida det bland de uppgifter som föreligger i målet finns andra tecken, utöver det angivna orsakssambandet, som gör att slutsatsen kan dras att det rör sig om en verksamhet som näringsidkaren har riktat till den medlemsstat där konsumenten har hemvist. Sådana uppgifter kan till exempel vara i vilken mån det föreligger ett samband mellan den verksamhet som näringsidkaren bedriver och den som denne riktar till konsumentens medlemsstat med hjälp av annonsering eller något annat medel, huruvida denne vanligtvis tillhandahåller sina affärsförvaltningstjänster åt kunder som har hemvist i en annan medlemsstat åt vilka näringsidkaren även tillhandahåller fastighetsförmedlingstjänster, eller huruvida de olika typerna av tjänster tillhandahålls inom ramen för samma strukturer inom företaget, så att konsumenten inte rimligen kunde förutse att avtalen skulle prövas vid olika domstolar.

46. Därmed säkerställs också iakttagandet av det syfte med Bryssel I-förordningen som anges i skäl 11, nämligen att säkerställa att behörighetsreglerna är förutsebara och på så sätt stärka rättsskyddet för personer bosatta inom unionen. Samtidigt kan en rättssökande utan svårighet avgöra vid vilken domstol talan ska väckas och en svarande rimligtvis förutse var talan kan väckas mot honom eller henne. [26]

47. Utöver det som ovan anförts anser jag att det är nödvändigt att ta upp ytterligare en omständighet i förevarande mål. Det bör betonas att det i beslutet att begära förhandsavgörande uttryckligen anges att Benedikt Kampik ”erbjöd Rüdiger Hobohm att se till att lägenheten blev inflyttningsklar” och att Rüdiger Hobohm och hans hustru därefter reste till Spanien och ingick fullmaktsavtalet. Eftersom det inte föreligger några närmare uppgifter rörande detta, ankommer det under alla förhållanden på den nationella domstolen att avgöra huruvida det verkligen har funnits ett anbud från motparterna till konsumenten i det nationella målet i samband med att fullmaktsavtalet ingicks.

48. Den hänskjutande domstolen har emellertid påpekat att det i anslutning till den verksamhet som fullmaktsavtalet avser inte föreligger någon av de omständigheter som primärt är förknippade med annonsering, vilka domstolen angav i domen i målet Pammer och Hotel Alpenhof [27] eller några andra jämförbara omständigheter.

26 — Se, för ett liknande resonemang, dom Hypoteční banka (C-327/10, EU:C:2011:745), punkt 44, och dom eDate Advertising m.fl. (C-509/09 och C-161/10, EU:C:2011:685), punkt 50.

27 — C-585/08 och C-144/09, EU:C:2010:740. Bland annat nämns följande omständigheter: ”Verksamheten är internationell till sin art, såsom viss turistverksamhet. Telefonnummer anges med landsnummer. En annan toppdomän används än den som avser den medlemsstat där näringsidkaren är etablerad, exempelvis ’de’ eller en neutral toppdomän såsom ’com’ eller ’eu’. Det lämnas vägbeskrivningar från en eller flera andra medlemsstater till den plats där tjänsten ska tillhandahållas. Det nämns att näringsidkaren har en internationell kundkrets bestående av kunder med hemvist i olika medlemsstater, exempelvis genom att det presenteras omdömen från sådana kunder.” Punkt 83.

49. Det bör påpekas att artikel 15.1 c i Bryssel I-förordningen inte kräver att näringsidkarens verksamhet riktas till konsumentens medlemsstat genom annonsering,[28] utan att det ska ske *på något sätt*.

50. Det ska här påpekas att domstolen i domen i målet Pammer och Hotel Alpenhof angav att det främsta och mest uppenbara kriteriet som kan visa att en verksamhet är riktad till den medlemsstat där konsumenten har hemvist är ”alla tydliga uttryck för en vilja att bedriva hemförsäljning till konsumenterna i den medlemsstaten”.[29]

51. Dessutom föreskrevs redan i artikel 13 första stycket punkt 3 i Brysselkonventionen,[30] vilken hade samma plats och fyllde samma funktion som artikel 15.1 c i Bryssel I-förordningen att skydda konsumenterna i egenskap av den svagare avtalsparten,[31] att behörighetsregeln vid konsumenttvister, bland annat och med de begränsningar som angavs i den bestämmelsen, skulle tillämpas om avtalet föregicks av annonsering i den konventionsstat där konsumenten har hemvist eller ett särskilt *anbud* riktat till konsumenten däri. Unionslagstiftarens tydliga vilja att utöka det skydd som erbjöds genom artikel 13 första stycket i Brysselkonventionen,[32] innebär att uttrycket ”på något sätt” inte bara innefattar alla slags reklamåtgärder, utan även direktkontakt mellan näringsidkaren och konsumenten i form av ett anbud.[33]

52. Beträffande detta har domstolen, även i målet Pammer och Hotel Alpenhof, slagit fast att ”[l]ydelsen av artikel 15.1 c måste anses omfatta och ersätta de tidigare begreppen ”särskilt anbud’ och ’annonsering’ och täcka in ett bredare spektrum av aktiviteter, vilket också formuleringen ’på något sätt’ indikerar”.[34]

53. Skulle det konstateras att det föreligger ett anbud, är det uppenbart att detta utgör en omständighet som betonar ett ”tydligt uttryck för en vilja” från näringsidkarens sida att ”rikta” sina tjänster till en konsument som har hemvist i en annan medlemsstat, en konsument som dessutom är en av näringsidkarens kunder inom ramen för ett tidigare avtalsförhållande som omfattas av dennes verksamhet som utan tvekan är riktad till en annan medlemsstat.

54. Mot bakgrund av vad som ovan anförts, anser jag sammanfattningsvis att artikel 15.1 c andra delen jämförd med artikel 16.1 andra delen i Bryssel I-förordningen ska tolkas så, att under de omständigheter som är i fråga i förevarande mål kan förekomsten av ett tidigare avtal mellan samma parter med avseende på vilket det finns ett materiellt orsakssamband utgöra en omständighet som tyder på att näringsidkarens verksamhet ”riktas” till den medlemsstat där konsumenten har hemvist. Detta ska prövas mot bakgrund av alla uppgifter som den nationella domstolen förfogar över.

28 — Se, för ett liknande resonemang, U. Magnus och P. Mankowski, Brussels I Regulation, 2nd Revised Edition, (München, 2012), s. 380 och Mankowski, P., “Zum Begriff des ’Ausrichtens’ auf den Wohnsitzstaat des Verbrauchers unter Art. 15 Abs. 1 lit. c EuGVVO”, Verbraucher und Recht, 2006, s. 289–294.

29 — C-585/08 och C-144/09, EU:C:2010:740, punkt 80.

30 — Konvention av den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 299, 1972, s. 32; konsoliderad version i EGT C 27, 1998, s. 1).

31 — Dom Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165), punkt 28, dom Ilsinger (C-180/06, EU:C:2009:303), punkt 41, dom Pammer och Hotel Alpenhof (C-585/08 och C-144/09, EU:C:2010:740), punkt 57, och dom Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542), punkt 29.

32 — Domstolen har slagit fast att om en bestämmelse i Brysselkonventionen och en bestämmelse i Bryssel I-förordningen liknar varandra i redaktionellt hänseende, bör kontinuiteten mellan konventionen och förordningen, i enlighet med skäl 19 i förordningen, säkerställas (dom Ilsinger, C-180/06, EU:C:2009:303, punkt 58). Trots de påtagliga skillnaderna i redaktionellt hänseende mellan artikel 15 i förordningen och artikel 13 i Brysselkonventionen, bör det påpekas att det såväl i rättspraxis som i förarbetena betonas att artikel 15.1 c i Bryssel I-förordningen är mer allmänt formulerad än artikel 13 första stycket i Brysselkonventionen ”så att konsumenterna garanteras ett bättre skydd vad avser nya kommunikationsmedel och utvecklingen av elektronisk handel”. Se härvid dom Ilsinger (C-180/06, EU:C:2009:303), punkt 50, dom Pammer och Hotel Alpenhof (C-585/08 och C-144/09, EU:C:2010:740), punkt 59, och dom Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542), punkt 38. Se även punkt 4.2 i förslag till rådets förordning (EG) om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område, KOM(199) 348 slutlig (EGT 1999, C 376 E, s. 1).

33 — Se, för ett liknande resonemang, Magnus och Mankowski, a.a.s. 380. Med uttrycket ”särskilt anbud” i Brysselkonventionen avses ”att ombud eller kolportörer lämnar anbud till enskilda konsumenter”. Dom Gabriel (C-96/00, EU:C:2002:436), punkt 44.

34 — Dom Pammer och Hotel Alpenhof (C-585/08 och C-144/09, EU:C:2010:740), punkt 61.

55. Om den nationella domstolen finner att det har funnits ett anbud från näringsidkaren till konsumenten, ska detta anbud anses ingå i begreppet ”på annat sätt” genom vilket en näringsidkare får rikta sin verksamhet till den medlemsstat där konsumenten har hemvist.

V – **Förslag till avgörande**

56. Med hänsyn till vad som anförts ovan föreslår jag att domstolen besvarar den tolkningsfråga som ställts av Bundesgerichtshof enligt följande:

Artikel 15.1 c andra delen jämförd med artikel 16.1 andra delen i Bryssel I-förordningen ska tolkas så, att under de omständigheter som är i fråga i förevarande mål kan förekomsten av ett tidigare avtal mellan samma parter med avseende på vilket det finns ett materiellt orsakssamband utgöra en omständighet som tyder på att näringsidkarens verksamhet ”riktas” till den medlemsstat där konsumenten har hemvist. Detta ska prövas mot bakgrund av alla uppgifter som den nationella domstolen förfogar över.

Om den nationella domstolen finner att det har funnits ett anbud från näringsidkaren till konsumenten, ska detta anbud anses ingå i begreppet ”på annat sätt” genom vilket en näringsidkare får rikta sin verksamhet till den medlemsstat där konsumenten har hemvist.